

Derleme – Review Paper

HEMŞİRELİK EĞİTİMİNDE EĞİTİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME
ÇALIŞMALARI: SİSTEMATİK DERLEME

STUDIES OF CURRICULUM EVALUATION IN NURSING EDUCATION:
SYSTEMATIC REVIEW

Gülsüm ÇONOĞLU¹, Fatma ORGUN², Nilay ÖZKÜTÜK³

Özet

Bu sistematik derleme, hemşirelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde önemli bir rol oynayan eğitim programı değerlendirme çalışmalarını sistematik olarak incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu sistematik derlemede PRISMA bildirim kontrol listesinden yararlanılmıştır. "Science Direct" ve "Google Scholar" veri tabanları taranarak ulaşılan 4,484 makale çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Bu taramalar; "curriculum evaluation", "nursing curriculum evaluation", "curriculum evaluation in nursing education", "curriculum evaluation and nursing education" "curriculum evaluation in nursing" ve "curriculum evaluation and nursing" anahtar kelimeleri kullanılarak İngilizce olarak yapılmıştır. Sistematik derlemeye; Ocak 2015-Aralık 2019 tarihleri arasında araştırma ya da derleme olarak yayımlanmış, yayın dili İngilizce olan, anahtar kelimeleri yayın başlığında yer alan, tam metnine ulaşılabilen ve hemşirelik eğitim programlarının değerlendirildiği makaleler dahil edilmiştir. Sistematik derlemeye dahil edilme kriterlerini karşılayan toplam 17 çalışma örnekleme oluşturmuştur. Veri analizi, araştırmacılar tarafından hazırlanan veri özetleme formu doğrultusunda yapılmıştır. Sistematik derlemede araştırma sorularına ilişkin bulgular beş başlık altında verilmiştir. Bu başlıklar; hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan araştırma tasarımları, görüş alınan paydaşlar, kullanılan veri toplama araçları ve teknikleri, program değerlendirme çalışmalarına göre hemşirelik eğitim programları etkililiği ve kullanılan program değerlendirme modelleridir. Hemşirelik eğitiminde program değerlendirme çalışmalarında; nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması, tüm paydaşların program değerlendirme ve iyileştirme çalışmalarına katılmaları, program değerlendirme yaklaşımı ve modeline göre birden fazla veri toplama aracı ve tekniğinin kullanılması, değerlendirme sonuçlarına göre programın aksayan ve/veya işlemeyen bölümlerinin revize edilmesi ve değerlendirmeye sistematik bir çerçeve sağlayacak program değerlendirme modellerinin kullanılması gerektiği çıkarımı yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: eğitim programı, eğitim programı değerlendirme; hemşirelik eğitimi.

Abstract

This systematic review was aimed to systematically examine curriculum evaluation studies that play an important role in the development and improvement of nursing curriculum. The PRISMA statement checklist was used in this systematic review. 4,484 articles reached by searching the "Science Direct" and "Google Scholar" databases comprised universe of study. These searches were conducted in the English language by using the keywords such as "curriculum evaluation", "nursing curriculum evaluation", "curriculum evaluation in nursing education", "curriculum evaluation and nursing education", "curriculum evaluation in nursing" and "curriculum evaluation and nursing". For the studies to be included in the systematic review, the following criteria were applied: the studies published between January 2015 and December 2019; researches or reviews in which the language of them were in English; their keywords were in the title of the publication; their full texts can be accessed, and the studies evaluated nursing curriculum. 17 studies that met the criterias for inclusion in the systematic review composed the sample. Data analysis was carried out in the direction of the data summarization form that was prepared by the researchers. In the systematic review, the findings which are related to the research questions were given under five titles. These titles include research designs used in nursing education program evaluation studies, stakeholders' opinions, data collection tools and techniques, effectiveness of nursing education programs according to program evaluation studies, and the program evaluation models used. In program evaluation studies in nursing education; it can be deduced that quantitative and qualitative research methods should be used together, that all stakeholders should participate in program evaluation and improvement studies on the curriculum, that more than one data collection tools and techniques should be used according to the curriculum evaluation approach and model, that the disruption and/or non functional parts of the program should be revised, and that the program evaluation models that will provide a systematic framework for the evaluation should be used.

Keywords: curriculum; curriculum evaluation; nursing education.

1. GİRİŞ

Değerlendirme; bir eğitim programının önemli bir bileşeni olup, akreditasyon standartlarını ve tüm paydaşların beklentilerini karşılayan ve kaliteli eğitim verilmesini sağlayan sürekli ve sistematik bir süreçtir (Giddens & Morton, 2010, ss. 372–377; Loriz & Foster, 2001, ss. 31–36; Suhayda & Miller, 2006, ss. 200-206). Uşun (2016, ss. 10) tarafından da program değerlendirme; “*sistematik veri toplama ve analizini esas alan bilimsel araştırma süreçleri kullanılarak, geliştirilmiş olan bir programın; doğruluğu, gerçekçiliği, yeterliliği, uygunluğu, verimliliği, etkililiği, yararlılığı, başarısı ve yürütülebilirliği vb. herhangi bir özelliği hakkında karar verme süreci*” olarak tanımlanmıştır. Bir eğitim programının gelecekteki iş ihtiyaçları, mesleğin ve gelişen bakım süreçlerinin farklı yönleri ve koruyucu önlemler dikkate alınarak yazılması (Ashghali-Farahani et al., 2018, ss. 114) ve uygulanan eğitim programının toplumun gereksinim ve beklentilerine, bireylerin ilgi, gereksinim ve özelliklerine, bilim ve teknolojideki gelişmelere, konu alanındaki değişme ve gelişmelere uygunluğuna göre değerlendirilmesi gereklidir (Özdemir, 2009, ss. 126–149). Bu doğrultuda; bir program değerlendirildiğinde; bir eğitim programının etkili ya da başarılı olup olmadığı, programda yetersiz kalan ve ters işleyen öğelerin olup olmadığı ve oluşan aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığı belirlenmekte, programın daha iyi işleme için gerekli düzenlemeler yapılabilmekte, paydaşların programla ilgili duygu ve düşünceleri belirlenmekte, sonuçların/kazanımların meslek hayatına ne ölçüde aktarılabilirdiği gözlemlenmekte, eğitimin maliyeti hesaplanabilmekte, maliyet ile kurumsal ve toplumsal yarar karşılaştırılabilmekte ve program geliştirme çalışmalarının sürekliliği sağlanabilmektedir (Demirel, 2019, ss. 188; Gülpınar, 2008, ss. 92-102; Özdemir, 2009, ss. 126–149; Şahin, 2016, ss. 68).

Bir eğitim programının değerlendirilmesinde, kaliteli bir değerlendirme süreci için toplanacak veri türlerini, toplanma sıklığını, analizini ve bulguları yorumlama mekanizmasını özetleyen kapsamlı bir plan yapılmalıdır. Ayrıca, etkili bir değerlendirme planı tasarlamak için eğitimcilerin programın bütünü ve bileşenleri dahil olmak üzere tüm eğitim programını bilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda; iyi bir değerlendirme için değerlendiricilerin program geliştirme ve değerlendirme süreçleri, değerlendirme yöntem ve modelleri, değerlendirilecek program ve araştırma alanlarında yetkin olmaları ve çalışmalarını doğru bir şekilde uygulamaları; katılımcıların seçimi ve veri toplama teknikleri ile elde edilen verilerin analiz edilerek rapor haline getirilmesi önemlidir (Giddens & Morton, 2010, ss. 372–377.; Kürüm Yapıcıoğlu et al., 2016, ss. 91–113).

Program değerlendirme araştırmalarında kullanılacak araştırma yöntemleri ile program değerlendirme yaklaşım ve modellerinin belirlenmesi program değerlendirme sürecinin önemli bir aşamasıdır. Program değerlendirmede odaklanılacak noktanın ne olacağı araştırma ve değerlendirme yöntemlerinin seçimini etkilemektedir. Bu araştırmalarda; nicel (tarama modeli, deneysel model), nitel (fenomenoloji modeli, etnografi modeli) ya da karma araştırma yaklaşımları kullanılabilir (Şeker, 2014, ss. 209-210; Sönmez & Alacapınar, 2015, ss.

140-207; Uşun, 2016, ss. 23-33). Araştırma yaklaşımlarına ve araştırma problemlerine göre de araştırma örnekleme ve veri toplama araçlarının seçilmesi gerekmektedir. Program değerlendirme çalışmalarında; anket, odak grup görüşmesi, gözlem, örnek olay incelemeleri, literatür taraması, uzman görüşü gibi veri toplama teknikleri kullanılmaktadır (Şeker, 2014, ss. 208; Uşun, 2016, ss. 35). Ayrıca, araştırmacıların, program değerlendirme çalışmalarında rehber edinebilecekleri birçok farklı program değerlendirme yaklaşımları ve modelleri bulunmaktadır. Örneğin; araştırmacı hedefe dayalı bir program değerlendirme yapacaksa, “Provus’un Farklar Yaklaşımı ile Program Değerlendirme Modeli”ni ya da Tyler’ın “Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli”ni; sistemlere dayalı bir yaklaşım kullanarak program değerlendirme yapacaksa, “Stufflebeam’in Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün Modeli”ni ya da “Dört Düzey Yaklaşımı-Kirkpatrick Modeli”ni kullanabilmektedir (Uşun, 2016, ss. 81).

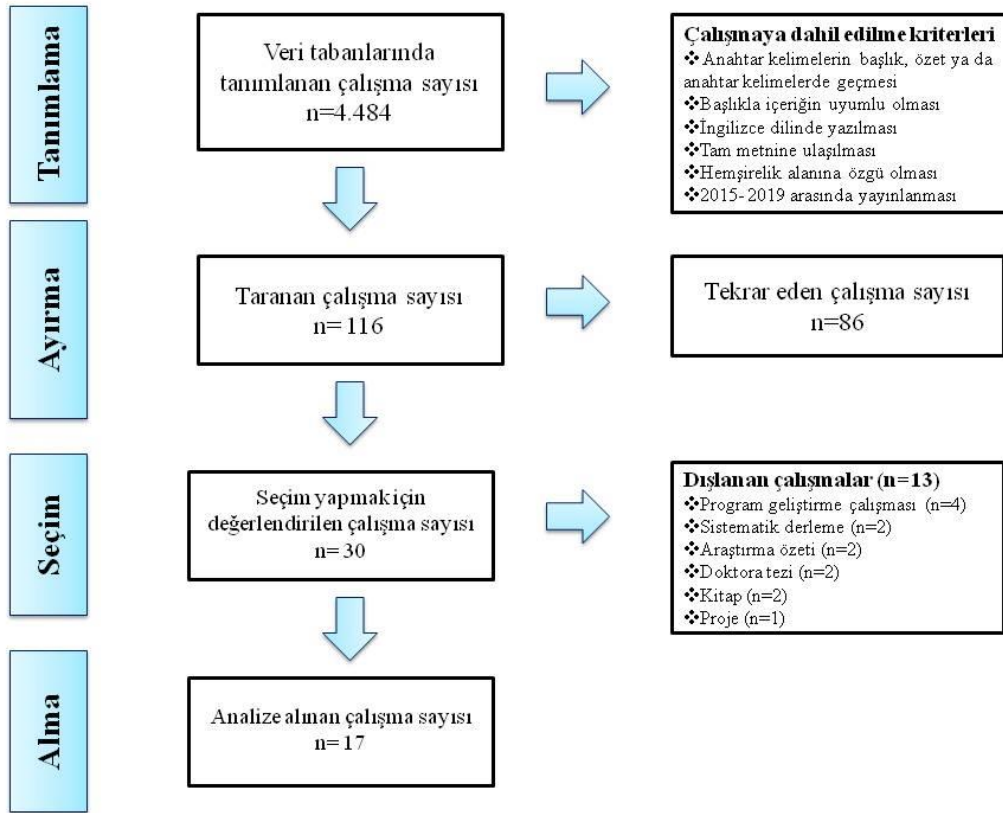
Hemşirelik eğitim programlarının güncel olması ve öğrencilerin gelecekteki ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim programlarının tasarlanmasında ve iyileştirilmesinde program değerlendirme çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, eğitim programı değerlendirmeye yönelik bu çalışmalar ülkemizde sınırlıdır. Bu noktadan hareketle bu sistematik derleme; hemşirelik eğitim programlarında yapılan program değerlendirme çalışmalarını sistematik olarak incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu sistematik derlemenin, ülkemizdeki hemşirelik eğitim programı değerlendirme literatürüne katkı sağlayacağı ve içinde yer alan eğitim programı değerlendirme çalışma örnekleriyle hemşire eğitimcilerde bu alana yönelik bir fikir oluşturacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda; hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarına ilişkin belirlenen araştırma soruları şunlardır:

- 1.Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan araştırma tasarımları nelerdir?
- 2.Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında hangi paydaş görüşlerine yer verilmiştir?
- 3.Program değerlendirme çalışmalarında kullanılan veri toplama araçları ve teknikleri nelerdir?
- 4.Program değerlendirme çalışmalarına göre hemşirelik eğitim programları etkili midir?
- 5.Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan program değerlendirme modelleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu sistematik derlemede, PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analyses) bildirim kontrol listesinden yararlanılmıştır (Moher et al.,2009, ss. 1006-1012). Sistematik incelemeye; Ocak 2015-Aralık 2019 tarihleri arasında araştırma ya da derleme olarak yayımlanmış, yayın dili İngilizce olan, anahtar kelimeleri yayın başlığında yer alan, tam metnine ulaşılabilen ve hemşirelik eğitim programlarının değerlendirildiği makaleler dahil edilmiştir. Ocak-Şubat 2020 tarihlerinde, “Science Direct” ve “Google Scholar” veri tabanları kullanılarak, “curriculum evaluation”, “nursing curriculum evaluation”, “curriculum

evaluation in nursing education”, “curriculum evaluation and nursing education”, “curriculum evaluation in nursing” ve “curriculum evaluation and nursing” anahtar kelimeleri ile taramalar yapılmıştır. Anahtar kelimelerin makale başlığında taranan çalışmalarda; başlık ve özetler gözden geçirilmiştir. Başlık ve özet uygunluğu saptanan çalışmalar listelenerek, tarama sonunda tekrarlanan çalışmalar çıkarılmıştır. Program geliştirme çalışmaları, sistematik derlemeler, araştırma özetleri, tezler, kitaplar ve projeler kapsam dışı tutulmuştur. Sistematik derlemenin evrenini 4,484 çalışma, örneklemini 17 çalışma oluşturmuştur (Şekil 1). Sistematik derlemeye dahil edilen çalışmalar konusunda yazarlar arasında fikir ayrılığı bulunmamaktadır.

Şekil 1. Sistematik derlemeye dahil edilen makalelerin akış şeması

2.1. Veri analizi

Sistematik derlemeye dahil edilen 17 çalışmanın analizini yapabilmek için araştırmacılar tarafından veri özetleme formu oluşturulmuştur. Araştırmacıların fikir birliği sonucunda veri özetleme formunda; çalışmanın yazarları ve yılı, çalışmanın amacı, araştırma tasarımı, örneklem, veri toplama araçları, bulgular-sonuçlar ve çalışmada kullanılan program değerlendirme modeli kriterlerine yer verilmiş ve değerlendirmeler bu doğrultuda yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Sistematik Derlemeye Alınan Çalışmaların Özellikleri

Yazarlar ve Yıl	Amaç	Araştırma Yaklaşımı	Örneklem	Veri Toplama Aracı	Bulgular-Sonuçlar	Program Değerlendirme Modeli
Diefenbeck ve ark., 2015	Üç çekirdek bileşenin (alan, klinik çalışma ve simülasyon deneyimleri), öğrencilerin yoğunlaştırılmış klinik uygulama yılı için algılanan hazırlıkları üzerindeki etkisini değerlendirme	-Karma yöntem	-102 öğrenci	- Yoğunlaştırılmış Klinik Uygulama Modeli Çekirdek Bileşenler Anketi -Odak grup görüşmesi -Mezun Anketi	Çekirdek Bileşenler anketine göre öğrencilerin çoğu (%75) alan deneyimlerinden memnun ya da çok memnun kalmıştır. Odak grup yorumları sonucunda; klinik alan deneyimlerinin son sınıfta klinik için en yararlı hazırlık olduğu ve simülasyon kaynak merkezi ve standardize hasta deneyimlerinin psikomotor becerilerin öğrenilmesine katkıda bulunduğu saptanmıştır.	Kullanılmamış
Mansour ve ark., 2015	Hasta Güvenliği Eğitim Programı Kılavuzu'ndaki iki konu ile ilgili verilen öğretimin öğrenci hemşirelerin hasta güvenliğine ilişkin bilgi ve tutumları üzerindeki etkisini değerlendirme	-Ön test-Son test DeneySEL olmayan tasarım	-Ön test (181), Son test (141)'den sonra öğrenci kimlik numaraları eşleştirilen 71 öğrenci	-Demografik bilgi (3 soru) -Ön-test değerlendirme aracı: 28 maddelik bir anket -Son test değerlendirme aracı: Ön testteki tüm maddelerinde yer aldığı 44 maddelik bir anket	Girişimlerden önce ve sonra öğrencilerin hasta güvenliği bilgilerine verdikleri cevaplardaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte öğrenciler bu çalışmada verilen öğretimi büyük ölçüde tavsiye etmişlerdir. Ancak, gelecekteki eğitim programı değerlendirmesinde deneysel tasarım kullanımı bu çalışmanın bulgularına daha tamamlayıcı bir bakış sağlayabilir.	Kullanılmamış
Bai ve ark., 2016	Ameliyathane hemşireleri (AH) için uzmanlık eğitiminde yeni bir cerrahi aseptik teknik eğitim programı geliştirme ve uygulama	- Eğitim programı geliştirme - Nicel araştırma	-2011'de 1002 AH, 2013'de 2231 AH	-Eğitimin sonuçlarını değerlendiren anket (6 boyut 12 madde)	2013 yılındaki memnuniyet puanları 2011 yılına göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Teorik ve uygulamalı becerilerde uzmanlıklarını artırmak ve davranışlarını değiştirmek için ameliyathane hemşireleri eğitim programı tasarımında yeni cerrahi aseptik teknik ve uygulama geliştirilmesi önerilmiştir.	Kullanılmamış
Brown ve ark., 2016	Kayıt öncesi hemşirelik programlarında klinik liderlik gelişimi için kavramsal bir model ve önerilen bir uygulama planı sunma	-Karma yöntem	-	-1974-2015 teorik ve deneysel literatür incelemesi, -Odak grup, uzman görüşleri	Hemşire akademisyenler için kayıt öncesi hemşirelik programlarında klinik liderlik gelişimi eğitim programı tasarımı ve uygulamasında, tekrarlanabilecek bir değerlendirme stratejisi ile birlikte bir model önerilmektedir.	Kullanılmamış

				-Ulusal çevrimiçi anket		
Chowthi-Williams ve ark., 2016	Bir iş değişikliği yönetim modeli uygulanarak hemşire eğitiminde eğitim programı değişikliğinin nasıl yönetildiğini değerlendirme	-Nitel bir vaka çalışması	-Bir yönetici -Üç üst düzey yönetici -İki akademisyen -19 öğrenci	-Yarı yapılandırılmış görüşmeler -Odak gruplar -Doküman analizleri	Bu çalışmada, yeni bir eğitim programı başlatılmasında değişimin nasıl yönetildiğini araştırmak için kullanılan iş modeli, eğitim programı değişikliğinin değerlendirilmesinde değerli bulunmuştur, ancak hemşire eğitimi bağlamında uygulanabilirliği sınırlı kalmıştır. Gelecekteki eğitim programı değişikliklerini yönetmek için bir araçla birlikte yeni bir değişim yönetimi modeli geliştirilmiştir.	Kullanılmamış
Dreier ve ark., 2016	Demans hastalarına bakım veren hemşirelerin eğitim programı içeriğinin revizyon noktalarını belirleme ve Demans Bakım Yöneticisi eğitim programını daha da iyileştirme	-Görüşme	-Beş hemşire -33 öğretim üyesi	- Nicel ankete dayalı görüşmeler	Hem hemşireler hem de öğretim üyeleri eğitim programının yapısını ve içeriğini ağırlıklı olarak olumlu değerlendirmişlerdir. Demans Bakım Yöneticisi yeterliliği, hemşirelerin demanslı hastaya bakım verme yetkinliklerini artırmaktadır. Eğitim programı, mesleklerarası ve işbirliğine dayalı bir ekip yaklaşımını, demanslı insanlar için sağlık hizmetlerini iyileştirme ve bakım verenleri daha iyi destekleme potansiyeli olarak görmektedir.	Kullanılmamış
Ghaffari ve ark., 2016	Tahran Tıp Bilimleri Üniversitesi'nde bir geriatri hemşireliği programının güçlü ve zayıf yönlerini belirleme	-Nitel çalışma	-13 öğrenci veya mezun -Geriatric hemşireliği bölümünün üç öğretim üyesi	-Yüz yüze 16 görüşme -Üç öğrenci ile iki odak grup	Çalışmanın üç ana teması; “Geriatric hemşireliğine giriş motivasyonu”, “istihdam altyapı eksikliği” ve “eğitim programının pratikte uygulanamaması”dır. Klinik ortamlara mezunları çekmek için politikalar hazırlamak, istihdam fırsatları yaratmak, bu grubun işe alınması için kurumsal pozisyonlar sağlamak, yaşlılara özel bakım için bazı servisler ayırmak ve yaşlılara hemşirelik bakımı sağlamak, öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını ve iyi iş beklentilerini artırabilir.	Kullanılmamış
Dale ve Dale, 2017	Hemşirelik eğitim programında probleme dayalı ve vaka temelli yaklaşımla oluşturulan yeni ders ile lisans öğrencilerinin deneyimlerini inceleme	-Eğitim programı geliştirme -Nicel tasarım	-Birbirini takip eden iki sınıfta 126 ve 118 öğrenci	- Elektronik Anket (Dersin içeriği, kalitesi ve hemşirelik eğitimi için ne derece	Öğrenciler genel olarak içerik ve kalite ile ilgili yeni hemşirelik dersinden memnun kaldılar. Diğer akranlar ve gözetmen olan gruplarda gerçek hayattaki hasta vakalarını yansıtmak ve tartışmak, profesyonel hemşireliği öğrenmek için ilham verici,	Kullanılmamış

				yararlı olduğuna ilişkin maddeler)	motive edici ve yararlı olmuştur. Probleme dayalı, vaka temelli eğitim, öğrencilerin klinik ortamlarda karşılaştıkları hasta problemlerini çözmeye hazır olmalarını artırabilir.	
Gamble, 2017	3. sınıf pediatri hemşireliği dersi lisans öğrencileri için genişletilmiş çoklu senaryo simülasyonunun kısa ve orta vadeli etkisini değerlendirme	-Karma yöntem	-28 öğrenci	-6 soruluk Likert ölçeği -Yönlendirilmiş sorular ve serbest metin yazılı yorumlar -Simülasyon Deneyimi Memnuniyet Ölçeği	Çalışmanın nicel ve nitel analizleri, simülasyonun hem klinik yerleştirmede hem de çalışmanın ilk aylarında katılımcıların kritik hemşirelik kavramları ve psikomotor becerileri üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.	Kullanılmamış
Kumm ve Laverentz, 2017	Kavram temelli bir eğitim programının uygulanmasından sonra lisans hemşireliği programının 5 yıllık değerlendirme planını paylaşma	-Kohort çalışma	-104 öğrenci	-Ders ve klinik değerlendirmeler -Mezuniyet oranları -Ulusal Konsey Lisans Verme Sınavı tek seferde geçiş oranları -Mezun ve işveren anketleri -2012-2016 yıllarına göre karşılaştırmalar	Öğretim üyeleri, kavram temelli eğitim programı konusunda istekli olmalarına rağmen, başlangıçtaki uygulama dönemi çoklu eğitim programı değişiklikleri nedeniyle zor olmuştur. Eğitim programının değerlendirmesi çoklu yöntemler içermektedir. Geleneksel yöntemlere ek olarak, öğretim üyeleri birkaç araştırma ve proje başlatmıştır. Eğitim programı değerlendirmesi sürekli bir süreç olduğundan, fakülte, lisans eğitim programının dinamik niteliğini ve kalitesini sağlamak için klinik ve kavram bileşenlerini denetlemek üzere komiteler belirlemiştir.	Kullanılmamış
Lippe ve ark., 2017	Bir lisans hemşirelik programı kapsamında palyatif ve yaşam sonu bakım eğitiminin ayrıntılı bir değerlendirmesine rehberlik etmek için bağlam, girdi, süreç ve ürün değerlendirme modelinin kullanıldığı bir pilot çalışmanın bulgularını paylaşma	Tanımlayıcı, kesitsel bir tasarım	-33 öğretim üyesi	-Öğretim üyelerinin özellikleri ve kimlik bilgileri için geliştirilen 8 maddelik ölçme aracı -Yaşam Sonu Hemşirelik Eğitim Konsorsiyumu Çekirdek Eğitim Programı	Bu çalışmada CIPP modeli, özellikle palyatif ve yaşam sonu bakım eğitimine odaklanacak şekilde uyarlanmıştır. Bu çalışma, programda revizyonlarla ele alınabilecek boşlukları ve fazlalıkları ortaya çıkarmıştır. Eksik öğelerin çoğuna yönelik hedefe dayalı yöntemler kullanmak yaşam sonu bakım eğitiminin etkinliğini artırabilmektedir. Ayrıca, geliştirilmiş eğitim ile hemşireler terminal dönemde olan hastaların bakımında daha olumlu tutum, daha fazla bilgi ve algılanan yeterlik ile uygulamaya katılabilmektedirler.	CIPP*

				Değerlendirme Anketi		
Ashghali -Farahani ve ark., 2018	Bağlam, girdi, süreç ve ürün değerlendirme modeline dayalı olarak yenidoğan yoğun bakım (YYB) hemşireliği eğitim programının sorunlarını değerlendirme	-Nitel tasarım - İçerik analizi yaklaşımı	-6 YYB ünitesi yüksek lisans öğrencisi, -6 YYB ünitesi mezunu, -2 öğretim üyesi, -1 neonatolog -2 hemşire	- Görüşme	Çalışmanın sonuçlarına göre eğitim programında toplumun ihtiyaçları ve hemşirelik uzmanlarının yorumları dikkate alınarak bazı değişikliklerin yapılması ve yenidoğan yoğun bakım ünitesi hemşirelik yüksek lisans programında daha fazla başarı elde etmek için sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, çalışmanın sonuçları, yeni eğitim programları tasarlamak için uygun bir başlangıç altyapısı oluşturma gereğine odaklanmaktadır.	CIPP*
Bagley ve ark., 2018	Hasta bakımını iyileştirmek için bir onkoloji eğitim programı (Onkolojiye Giriş) ile (a) bir günlük öğretici eğitim kampı sınıfının ve dört saatlik bir simülasyon oturumunun tasarlanması ve uygulanması ve (b) hemşirelerin endişelerinin, tutumlarının, öz-yeterliliğinin ve disiplinlerarası ekip çalışmasının algısının incelenmesi	-İki gruplu ön test-son test tasarım	- Grup 1; 41 hemşire - Grup 2; 16 hemşire	- 125 maddelik anket	Grup 1 sadece öğretici eğitim kampı sınıflarına katılan hemşireler, Grup 2 öğretici eğitim kampı sınıflarına ve simülasyon oturumlarına katılan hemşirelerden oluşmuştur. Her iki grupta endişenin azaldığı ve kemoterapi uygulamasına yönelik olumlu tutumların arttığı, bunun yanı sıra grup 2 üyeleri arasında öz-yeterlikte artma olduğu saptanmıştır. Bu onkoloji eğitim programı, hemşirelerin kanserli hastalara güvenli bakım sağlamak için ihtiyaç duydukları temel bilgileri sunmak için başarıyla uygulanmıştır.	Kullanılmamış
Shen ve ark., 2018	OYKS'a dayalı "Temel Hemşirelik" ile ilgili bir sınav modeli oluşturma, bu sınav modelini uygulamaya koyma ve daha sonra bu sınav modelinin güvenilirliğini ve geçerliliğini değerlendirme	-Nicel tasarım – Tanımlayıcı araştırma	-99 ikinci sınıf lisans hemşirelik öğrencisi	-Değerlendirme Kontrol Listeleri -Öğrenci Geri Bildirim Anketi	Genel temel hemşirelik becerilerinin ortalama puanı 90.51±4.00 olarak bulunmuştur. "Temel Hemşirelik" bölümündeki öğrencilerin çoğu değerlendirme yöntemi olarak OYKS'ı tercih etmişlerdir. OYKS'nın, "Temel Hemşirelik" alanında güvenilir ve geçerli bir değerlendirme aracı olduğu, öğrencilerin eleştirel düşüncelerini ve iletişim becerilerini geliştirebileceği belirtilmiştir.	Kullanılmamış

Goode ve ark., 2019	Üç yıllık lisans yetişkin hemşireliği programında yaşam sonu bakım üzerine entegre, aşamalı bir eğitim programı sunulması ve eğitsel etkisinin öğrenciler tarafından değerlendirmesini inceleme	-Nicel tasarım - Longitudinal araştırma	-336 öğrenci	-Katılımcı bilgi formu -Açık ve kapalı sorulardan oluşan anket	Değerlendirmenin sonuçları olumludur. Öğrenciler öğrenmelerinden duydukları memnuniyeti dile getirmiş ve gelecekteki katılım için önerilerde bulunmuşlardır. Bir hemşirenin hasta ve aile deneyimi üzerindeki etkisine ilişkin net bir anlayış geliştirmişlerdir.	Kullanılmamış
Shen ve ark., 2019	“Temel Hemşirelik Müfredatı”nda simülasyon öğretiminin kalitesini bulanık kapsamlı bir yöntemle değerlendirme ve simülasyon öğretiminin geliştirilmesi için bilimsel bir değerlendirme yöntemi sağlama	-Nitel tasarım - Fenomenolojik yaklaşım	-94 ikinci sınıf hemşirelik öğrencisi	-Genel Bilgi Formu -Hemşirelik Simülasyonu Öğretim Kalite Anketi Değerlendirme Endeks Sistemi	Öğrencilerin hemşirelik simülasyonu öğretimi kalite puanı 91.71±6.98’dir. Simülasyon öğretiminin “Temel Hemşirelik Programında” uygulanması yüksek kaliteyi göstermektedir. Özel değerlendirme ile objektif değerlendirmeyi birleştiren bulanık kapsamlı bir değerlendirme, hemşirelik eğitiminde bilimsel ve uygulanabilir bir metodoloji olduğunu kanıtlamaktadır.	Kullanılmamış
Staples, 2019	Özel Amaçlı İngilizce için bütüncü temelli eğitim programı geliştirilmesi tartışılan makalede araştırılmayan iki alana odaklanılıyor: sağlık iletişimi ve telaffuz için bütüncü materyallerinin kullanımı	- Etnografik araştırma	-14 hemşire	-104 hemşire-hastanın klinik etkileşiminin nicel bir bütüncü temelli ihtiyaç analizi -Ön test / son test, ders değerlendirmesi ve ders katılımcıları ve ders öğretmenleri ile yapılan görüşmeler	Bu ders, bütüncü temelli ihtiyaç analiziyle hemşirelerin ihtiyaçlarını ve hemşire yöneticiler tarafından algılanan ihtiyaçları ele almak için telaffuz üzerine odaklanmıştır. Bu çalışma, telaffuzun rol oynadığı iletişim bozukluklarına örnekler vererek, telaffuzun bu bağlamdaki hemşirelerin ele alması gerekebilecek konulardan biri olduğuna dair kanıt sağlamıştır. Telaffuz konusunda eğitici eğitimi eksikliği ve zamanın yeterli olmaması, ortaya çıkan iki önemli konudur.	Kullanılmamış

*CIPP (Context-Bağlam, Input-Girdi, Process-Süreç ve Product-Ürün) Program Değerlendirme Modeli

3. BULGULAR

Bu sistematik derlemede, Ocak 2015- Aralık 2019 arasında yayınlanan 17 çalışmaya yer verilmiştir. Bu çalışmaların çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri (n=6)'nde yürütülmüş olup, onu sırasıyla Çin (n=3), İran (n=2), Almanya (n=1), Avustralya (n=1), Birleşik Krallık (n=1), İngiltere (n=1), Kuzey İrlanda (n=1) ve Norveç (n=1) izlemektedir. Sistematik derlemede klinik uygulamalar, hasta güvenliği, ameliyathane ve geriatri hemşireliği, demanslı hasta bakımı, palyatif ve yaşam sonu bakım gibi birçok farklı konuda eğitim programı değerlendirme çalışması yer almıştır (Tablo 1) (Ashghali-Farahani et al., 2018, ss. 111-118; Bagley et al., 2018, ss. E44-51; Bai et al., 2016, ss. 281-284; Brown et al., 2016, ss. 30-34; Chowthi-Williams et al., 2016, ss. 133-138; Dale & Dale, 2017, ss. 98-104; Diefenbeck et al., 2015, ss. 124-132; Dreier et al., 2016, ss. 310-317; Gamble, 2017, ss. 40-47; Ghaffari et al., 2016, ss. 1333-1342; Goode et al., 2019, ss. 8-14; Kumm & Laverentz, 2017, ss.242-245; Lippe et al., 2017, ss. 266-274; Mansour et al., 2015, 432-439; Shen et al., 2018, ss. 412-416, 2019, ss. 77-82; Staples, 2019, ss. 13-29). Eğitim programı değerlendirme çalışmaları incelendiğinde; simülasyon uygulamaları ve standardize hasta deneyimlerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin öğrenilmesine katkıda bulunduğu (Bagley et al., 2018, ss. E44-51; Diefenbeck et al., 2015, ss. 124-132; Gamble, 2017, ss. 40-47; Shen et al., 2019, ss. 77-82), eğitim programı değerlendirmesinde deneysel tasarım kullanımının çalışma bulgularını daha tamamlayıcı bir bakış sağlayabileceğine (Mansour et al., 2015, 432-439), yeni uygulamaların geliştirilmesine (Bai et al., 2016, ss. 281-284), model önerilerine (Brown et al., 2016, ss. 30-34), model kullanılarak programın değerlendirilmesine (Chowthi-Williams et al., 2016, ss. 133-138; Shen et al., 2018, ss. 412-416), program iyileştirme çalışmalarına (Dreier et al., 2016, ss. 310-317), programının güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesine (Ashghali-Farahani et al., 2018, ss. 111-118; Ghaffari et al., 2016, ss. 1333-1342; Lippe et al., 2017, ss. 266-274; Staples, 2019, ss. 13-29) ve deneyimlerin değerlendirilmesine (Dale & Dale, 2017, ss. 98-104; Goode et al., 2019, ss. 8-14; Kumm & Laverentz, 2017, ss.242-245) ilişkin bilgiler saptanmıştır. Sistematik derlemede yer alan araştırma sorularına ilişkin bulgular beş başlık altında toplanmıştır.

3.1. Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan araştırma yaklaşımları

Sistematik derlemedeki çalışmalarda; araştırmacıların çalışmalarında belirttiği üzere başta nicel yöntemler (tanımlayıcı, kesitsel, longitudinal) olmak üzere nitel (fenomenolojik, etnografik) ve karma yöntemler kullanılmıştır (Tablo 1).

3.2. Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında görüş alınan paydaşlar

Çalışmalarda; hemşirelik eğitim programlarının değerlendirilmesinde lisans ve lisansüstü öğrencilerden, ameliyathane hemşirelerinden, yöneticilerden, akademisyenlerden, hemşirelerden, mezunlardan, öğretim üyelerinden, uzmanlardan ve bir neonatologdan görüş alındığı görülmektedir (Tablo 1'deki Örneklem bölümü).

3.3. Program değerlendirme çalışmalarında kullanılan veri toplama araçları ve teknikleri

Sistemik derlemeye dahil edilen çalışmalarda veri toplamak amacıyla tanıtıcı bilgi formları, eğitim programlarının özelliğine göre geliştirilen anketler (Simülasyon Deneyimi Memnuniyet Ölçeği, Hemşirelik Simülasyonu Öğretim Kalite Anketi Değerlendirme Endeks Sistemi), mezun ve işveren anketleri, çevrimiçi anketler, odak grup görüşmeleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler, doküman analizleri, kontrol listesi gibi birçok farklı veri toplama aracı ve tekniği kullanılmıştır (Tablo 1).

3.4. Program değerlendirme çalışmalarına göre hemşirelik eğitim programlarının etkinliği

Eğitim programı değerlendirme bulgu ve sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin eğitim programına yönelik memnuniyetlerini belirttikleri çalışmalar bulunmaktadır (Bai et al., 2016, ss. 281-284; Dale & Dale, 2017, ss. 98-104; Goode et al., 2019, ss. 8-14). Çalışmalarda; demans bakım yöneticisi, ameliyathane hemşireliği, onkoloji eğitim programı gibi spesifik eğitim programlarının olumlu sonuçları paylaşılırken, yenidoğan yoğun bakım hemşireliği ve geriatri hemşireliği eğitim programlarının iyileştirilmesi gerektiğine ilişkin öneriler verilmektedir. Shen ve arkadaşları (2018, ss. 412-416) çalışmalarında; Objektif Yapılandırılmış Klinik Sınav (OYKS)'a dayalı "Temel Hemşirelik" ile ilgili geçerli ve güvenilir bir sınav modeli oluşturmuşlardır (Tablo 1).

3.5. Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan program değerlendirme modelleri

Sistemik derlemeye dahil edilen 17 çalışmanın yalnızca ikisinde program değerlendirme modeli kullanılmıştır (Ashghali-Farahani et al., 2018, ss. 111; Lippe et al., 2017, ss. 266-274). Bu iki çalışmada da kullanılan model, CIPP (Context-Bağlam, Input-Girdi, Process-Süreç ve Product-Ürün) Program Değerlendirme Modeli'dir (Tablo 1).

4. TARTIŞMA

Program değerlendirme çalışmalarının sistemik bir analizinin sunulduğu bu derlemede; Ocak 2015 - Aralık 2019 yılları arasında belirtilen eğitim programı değerlendirme çalışmalarının yaklaşımları, örneklemeleri, veri toplama araçları ve teknikleri, programların etkinliği ve kullanılan modeller tartışılmıştır.

4.1. Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan araştırma yaklaşımları

Eğitimin bilimsel bir etkinlik olmasının getirdiği özellikler nedeniyle eğitim programlarının değerlendirilmesi amacıyla araştırma yaklaşımlarında kullanılan bilimsel

yöntemlerden yararlanılmaktadır (Sönmez & Alacapınar, 2015, ss. 140). Sistematik derlemede yer alan araştırmaların tasarımları incelendiğinde; nicel yöntemlerin daha fazla kullanıldığı bulunmuştur (Tablo 1). Program değerlendirme çalışmalarının ve sonuçlarının objektif olması, bu doğrultuda objektif testlerin kullanılması önemlidir. Ancak, testlerin tek başına veri toplama aracı olarak da düşünülmemesi gereklidir (Bay & Karakaya, 2006, ss. 111). Ghaffari ve arkadaşları (2016, ss. 1333-1342) yaptıkları çalışmada; programın zorluklarının derinlemesine anlaşılması nicel bir yaklaşımla sağlanamadığından, bu amaca ulaşmak için nitel yöntemler kullanmışlardır. Bu çalışma sonunda; eğitim programının geliştirilmesine yol açacak gerekli geribildirim elde etmek için eğitim programının periyodik nicel ve nitel değerlendirmesi önerilmektedir. Diğer bir çalışmada; eğitim programının etkililiğini araştırmada hangi nitel yöntemlerin en etkili olduğunu belirlemek için yenilikçi hemşirelik eğitim programları üzerinde yapılan nitel çalışmalar incelenmiştir. Bu nitel çalışmaların yenilikçi hemşirelik eğitim programı tasarımlarının anlaşılmasına katkı sağladığı belirtilmiş, en sık fenomenoloji yönteminin, veri toplama aracı olarak da yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmelerinin kullanıldığı saptanmıştır (Devadas, 2016, ss. 119). Nicel ve nitel değerlendirme yöntem, teknik ve araçları ile karma araştırma yaklaşımının uygulanması; değerlendirmenin etkili ve başarılı olmasında, bütünsel, derinlemesine ve objektif veriler ve bu doğrultuda bulgular elde edilmesinde uygun bir yaklaşım olduğu söylenebilir (Uşun, 2016, ss. 43).

4.2. Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında görüş alınan paydaşlar

Yapılan program değerlendirme çalışmalarında öğrenci, öğretim üyesi, mezun, meslektaş gibi birçok paydaşdan eğitim programlarına ilişkin görüş alınmıştır. Bu çalışmalarda; Lippe ve arkadaşları (2017, ss. 268) 33 öğretim üyesinden görüş alırken, Gamble (2017, ss. 41) ile Goode ve arkadaşları (2019, ss. 8) da öğrencilerden eğitim programları hakkında görüş almıştır. Ashghali-Farahani ve arkadaşları (2018, ss. 111) ise yüksek lisans öğrencisi, mezun, öğretim üyesi, neonatolog ve hemşire gibi farklı paydaşların katılımıyla program değerlendirme çalışmasını yürütmüşlerdir. Eğitim programı değerlendirmede, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin deneyimlerinin tanımlanması önemlidir (Ghaffari et al., 2016, ss. 1333–1342). Ancak, program değerlendirmenin amaçlarına ulaşabilmesi için sadece öğrenci ve öğretim üyeleri değil, tüm paydaşların değerlendirme sürecine dâhil edilmesi, paydaşların, program destekleyicilerinin ve değerlendirme sonuçlarını kullanacak bireylerin gereksinimlerinin dikkate alınması ve araştırmacı ile paydaşlar arasında bir güven ilişkisi kurulması gereklidir (Kürüm Yapıcıoğlu et al., 2016, ss. 105; Uşun, 2016, ss. 20).

4.3. Program değerlendirme çalışmalarında kullanılan veri toplama araçları ve teknikleri

Sistematik derlemeye dahil edilen çalışmalarda veri toplamak amacıyla birçok sayıda ve farklı veri toplama aracı ve tekniği kullanılmıştır (Tablo 1). Program değerlendirme araştırmalarının seçilen araştırma yaklaşımı ve modeline göre veri toplama teknikleri de

farklılık göstermektedir (Uşun, 2016, ss. 69). Araştırma yaklaşımına göre nicel çalışmalarda anket, ölçek kullanılırken, nitel çalışmalarda odak gruplar, görüşmeler kullanılmıştır. Sistematik derlemede; Yoğunlaştırılmış Klinik Uygulama Modeli Çekirdek Bileşenler Anketi (Diefenbeck et al., 2015, ss. 127–128), Yaşam Sonu Hemşirelik Eğitim Konsorsiyumu Çekirdek Eğitim Programı Değerlendirme Anketi (Lippe et al., 2017, ss. 266-274) gibi değerlendirilen eğitim programına özgü anketlerin kullanıldığı çalışmalar nedeniyle anketler de farklılık göstermektedir. Liretatür taraması (Brown et al., 2016, ss. 30) ve doküman inceleme (Chowthi-Williams et al., 2016, ss. 133-138) tekniklerinden, değerlendirmenin ilk aşamalarında yararlanılabilmekte ve başka bir yerde bulunan uygun ya da eşdeğer verilerin önerilerek gereksiz veri toplanması engellenebilmektedir (Uşun, 2016, ss. 43).

4.4. Program değerlendirme çalışmalarına göre hemşirelik eğitim programlarının etkililiği

Sistematik derlemede yer alan çalışmalarda; öğrencilerin memnuniyetlerinin ölçüldüğü, yeni ölçme araçları ve eğitim programları geliştirildiği ve bu çalışmalarda olumlu sonuçlar alındığı, mevcut eğitim programlarındaki güçlü ve zayıf yönlerin belirlendiği ve kurumların eğitim programlarında nasıl değerlendirilme yapıldığına ilişkin süreçlere yer verilmiştir (Tablo 1). Hemşirelik programları; yeni bilgi, beceri ve tutumları kazandıracak, rol model alınacak ve bağımsız ve özerk hemşireler yetiştirecek kaliteli bir eğitim programı ortaya koymalıdır. Bu doğrultuda, en iyi sonuçları almak ve paydaşlarının memnuniyetini yükseltmek için fakültenin/okulun misyonu, öğretim elemanları, öğrencileri, eğitim programı, kaynakları ve hizmetleri sistematik olarak değerlendirilmelidir (Ardisson et al., 2015, ss. 508-515; Jerlock et al., 2003, ss. 219-228; Lippe & Carter, 2018, ss. 9-13). Program değerlendirmeden elde edilen verilerin kullanılması o programı daha iyi anlamak için yararlı olabilir ve koşulları iyileştirmek için gerekli değişikliklere ilişkin içgörü kazandırabilir (Conroy, 2017; ss. 479). Bu bağlamda; bir eğitim programının sahip olduğu güçlü yönleri ve mevcut zayıflıkları ortaya koyan program değerlendirme çalışmaları ile buna paralel yapılacak program iyileştirme çalışmalarının programın etkililiğini arttıracakını söyleyebiliriz.

4.5. Hemşirelik eğitim programı değerlendirme çalışmalarında kullanılan program değerlendirme modelleri

Yapılan sistematik analiz sonucunda bulunan 17 makalenin sadece ikisinde (Ashghali-Farahani et al., 2018, ss. 111–118; Lippe et al., 2017, ss. 266–274) program değerlendirme modeli olarak CIPP program değerlendirme modelinin kullanıldığı saptanmıştır (Tablo 1). CIPP'deki kısaltma harflere karşılık gelen bu modelin temel parçaları; bağlam (context), girdi (input), süreç (process) ve ürün (product) değerlendirmesidir. CIPP, uyarlanabilir ve yaygın olarak uygulanabilir bir model olarak çeşitli disiplinlerde materyalleri, personeli, öğrencileri, programları ve projeyi değerlendirmek için uygulanmıştır (Stufflebeam, 2000, ss. 279–317). Stufflebeam'in modeli uygun bir şekilde kullanılırsa, derinlemesine müfredat değerlendirmesi için değerli bir kılavuz görevi görür (Lippe & Carter, 2018, ss. 9-13). Bu model, hem program

geliştirme (biçimlendirici) için hem de program kalitesini (özetleyici/sonuç) ölçmek için değerlendirme yapmayı esas almaktadır (Conroy, 2017; ss. 473). Bir program değerlendirme modelinin kullanılması; değerlendirilecek değişkenleri görünür kılmakta, hangi değişkenlerin önce ve ne sıklıkla değerlendirilmesi gerektiğine yönelik önceliği yansıtmakta ve değerlendirmeye odaklanmaya yardımcı olmaktadır (Bourke & Ihrke, 2012; ss. 422-440). Kürüm Yapıcıoğlu, Atik Kara ve Sever (2016, ss. 105) çalışmalarında; program değerlendirme modellerinin Türkiye'deki programların değerlendirilmesi için uygun olmaması ve kuramsal ve uygulama boyutlarında karşılaşılan alanyazın eksikliğinden dolayı Türkiye'de gerçekleştirilen program değerlendirme araştırmalarında modellere yönelik sorunlar olduğunu belirtmişlerdir.

5. SONUÇ

Hızla gelişen ve değişen bilgi çağımızda eğitim programlarının dinamik yapısını sürdürmek ve hemşirelik öğrencilerini geleceğe hazırlamak için program değerlendirme ve iyileştirme çalışmaları zorunlu hale gelmekte ve akreditasyon standartlarıyla da güvence altına alınmaktadır. Bu doğrultuda; program değerlendirme çalışmalarının ve buna paralel olarak yapılacak yayınların niteliğinin ve niceliğinin artması; nitelikli eğitim programlarının tasarlanması ve iyileştirilmesinde alanda çalışan eğitimcilere yol gösterici olacaktır.

Sistematik derlemede yer alan araştırmalar incelendiğinde; nicel yöntemlerin daha fazla kullanıldığı, öğrenci, öğretim üyesi, mezun, meslektaş gibi birçok paydaşdan eğitim programlarına ilişkin görüş alındığı, nicel çalışmalarda anket, ölçek, nitel çalışmalarda odak grup ve görüşmelerin kullanıldığı, öğrenci memnuniyetlerinin ölçüldüğü, yeni ölçme araçları ve eğitim programlarının geliştirildiği, mevcut eğitim programlarındaki güçlü ve zayıf yönlerin belirlendiği ve nasıl değerlendirilme yapıldığına ilişkin süreçlere yer verildiği belirlenmiştir. Bu durumdan yola çıkarak; hemşirelik eğitiminde program değerlendirme çalışmalarında; nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması, tüm paydaşların program değerlendirme ve iyileştirme çalışmalarına katılmaları ve/veya eğitim programı hakkındaki görüşlerinin alınması, program değerlendirme yaklaşımı ve modeline göre birden fazla veri toplama aracı ve tekniğinin kullanılması, değerlendirme sonuçlarına göre programın aksayan ve/veya işlemeyen bölümlerinin revize edilmesi ve program değerlendirmeye sistematik bir çerçeveye sağlayacak program değerlendirme modellerinin kullanılması gerektiği çıkarımı yapılabilir.

6. KAYNAKLAR

- Ardisson, M., Smallheer, B., Moore, G., & Christenbery, T. (2015). Meta-evaluation: Experiences in an accelerated graduate nurse education program. *Journal of Professional Nursing*, 31(6), 508–515. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2015.04.009>
- Ashghali-Farahani, M., Ghaffari, F., Hoseini-Esfidarjani, S. S., Hadian, Z., Qomi, R., & Dargahi, H. (2018). Neonatal Intensive Care Nursing curriculum challenges based on context, input, process, and product evaluation model: A qualitative study. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 23(2), 111–118.
- Bagley, K. A., Dunn, S. E., Chuang, E. Y., Dorr, V. J., Thompson, J. A., Smith, S. K., Oncology, T., & Initiative, I. (2018). Nonspecialty Nurse Education: Evaluation of the Oncology Intensives Initiative, an Oncology Curriculum to Improve Patient Care. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 22(2), E44–E51.
- Bai, B., Li, S. Y., Wang, B. Y., Zhang, Z. M., & Sun, L. Q. (2016). Application and evaluation of improved surgical aseptic technique curriculum in specialty nurse training in Henan Province. *International Journal of Nursing Sciences*, 3(3), 281–284. <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2016.08.001>
- Bay, E., & Karakaya, Ş. (2006). Program Değerlendirme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 104–112.
- Bourke, M. P., & Ihrke, B. A. (2012). The Evaluation Process: An Overview. In D. M. Billings & J. A. Halstead (Eds.), *Teaching in Nursing A Guide for Faculty* (4th ed., pp. 422–440). Elsevier.
- Brown, A., Dewing, J., & Crookes, P. (2016). Clinical leadership and pre-registration nursing programmes: A model for clinical leadership and a prospective curriculum implementation and evaluation research strategy. *Nurse Education Today*, 42, 30–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.03.027>
- Chowthi-Williams, A., Curzio, J., & Lerman, S. (2016). Evaluation of how a curriculum change in nurse education was managed through the application of a business change management model: A qualitative case study. *Nurse Education Today*, 36, 133–138. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.08.023>
- Conroy, S. F. (2017). Program Evaluation. In M. J. Bradshaw & B. L. Hultquist (Eds.), *Innovative Teaching Strategies in Nursing and Related Health Professions* (7th ed., pp. 471–481). Jones & Bartlett Learning.
- Dale, J. G., & Dale, B. (2017). Implementing a new pedagogy in the nursing curriculum: Bachelor students' evaluation. *Journal of Nursing Education and Practice*, 7(12), 98–104. <https://doi.org/10.5430/jnep.v7n12p98>

Demirel, Ö. (2019). Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya (26. Baskı). Pegem Akademi.

Devadas, B. (2016). A Critical Review of Qualitative Research Methods in Evaluating Nursing Curriculum Models: Implication for Nursing Education in the Arab World. *Journal of Education and Practice*, 7(7), 119–126.

Diefenbeck, C., Herrman, J., Wade, G., Hayes, E., Voelmeck, W., Cowperthwait, A., & Norris, S. (2015). Preparedness for Clinical: Evaluation of the Core Elements of the Clinical Immersion Curriculum Model. *Journal of Professional Nursing*, 31(2), 124–132.
<https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2014.08.004>

Dreier, A., Thyrian, J. R., Eichler, T., & Hoffmann, W. (2016). Qualifications for nurses for the care of patients with dementia and support to their caregivers: A pilot evaluation of the dementia care management curriculum. *Nurse Education Today*, 36, 310–317.
<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.07.024>

Gamble, A. S. (2017). Simulation in undergraduate paediatric nursing curriculum: Evaluation of a complex ‘ward for a day’ education program. *Nurse Education in Practice*, 23, 40–47.
<https://doi.org/10.1016/j.nepr.2017.02.001>

Ghaffari, F., Dehghan-Nayeri, N., Navabi, N., & Seylani, K. (2016). Evaluation of the Master’s curriculum for elderly nursing: A qualitative study. *Clinical Interventions in Aging*, 11, 1333–1342. <https://doi.org/10.2147/CIA.S109004>

Giddens, J. F., & Morton, N. (2010). Report Card: An Evaluation of a Concept-Based Curriculum. *Nursing Education Perspectives*, 31(6), 372–377.

Goode, D., Black, P., & Lynch, J. (2019). Person-centred end-of-life curriculum design in adult pre-registration undergraduate nurse education: A three-year longitudinal evaluation study. *Nurse Education Today*, 82, 8–14.

Ardisson, M., Smallheer, B., Moore, G., & Christenbery, T. (2015). Meta-evaluation: Experiences in an accelerated graduate nurse education program. *Journal of Professional Nursing*, 31(6), 508–515. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2015.04.009>

Ashghali-Farahani, M., Ghaffari, F., Hoseini-Esfidarjani, S. S., Hadian, Z., Qomi, R., & Dargahi, H. (2018). Neonatal Intensive Care Nursing curriculum challenges based on context, input, process, and product evaluation model: A qualitative study. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 23(2), 111–118.

Bagley, K. A., Dunn, S. E., Chuang, E. Y., Dorr, V. J., Thompson, J. A., Smith, S. K., Oncology, T., & Initiative, I. (2018). Nonspecialty Nurse Education: Evaluation of the Oncology Intensives Initiative, an Oncology Curriculum to Improve Patient Care. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 22(2), E44–E51.

Bai, B., Li, S. Y., Wang, B. Y., Zhang, Z. M., & Sun, L. Q. (2016). Application and evaluation of improved surgical aseptic technique curriculum in specialty nurse training in Henan Province. *International Journal of Nursing Sciences*, 3(3), 281–284.

<https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2016.08.001>

Bay, E., & Karakaya, Ş. (2006). Program Değerlendirme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 104–112.

Bourke, M. P., & Ihrke, B. A. (2012). The Evaluation Process: An Overview. In D. M. Billings & J. A. Halstead (Eds.), *Teaching in Nursing A Guide for Faculty* (4th ed., pp. 422–440). Elsevier.

Brown, A., Dewing, J., & Crookes, P. (2016). Clinical leadership and pre-registration nursing programmes: A model for clinical leadership and a prospective curriculum implementation and evaluation research strategy. *Nurse Education Today*, 42, 30–34.

<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.03.027>

Chowthi-Williams, A., Curzio, J., & Lerman, S. (2016). Evaluation of how a curriculum change in nurse education was managed through the application of a business change management model: A qualitative case study. *Nurse Education Today*, 36, 133–138.

<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.08.023>

Conroy, S. F. (2017). Program Evaluation. In M. J. Bradshaw & B. L. Hultquist (Eds.), *Innovative Teaching Strategies in Nursing and Related Health Professions* (7th ed., pp. 471–481). Jones & Bartlett Learning.

Dale, J. G., & Dale, B. (2017). Implementing a new pedagogy in the nursing curriculum: Bachelor students' evaluation. *Journal of Nursing Education and Practice*, 7(12), 98–104.

<https://doi.org/10.5430/jnep.v7n12p98>

Demirel, Ö. (2019). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya* (26. Baskı). Pegem Akademi.

Devadas, B. (2016). A Critical Review of Qualitative Research Methods in Evaluating Nursing Curriculum Models : Implication for Nursing Education in the Arab World. *Journal of Education and Practice*, 7(7), 119–126.

Diefenbeck, C., Herrman, J., Wade, G., Hayes, E., Voelmeck, W., Cowperthwait, A., & Norris, S. (2015). Preparedness for Clinical: Evaluation of the Core Elements of the Clinical Immersion Curriculum Model. *Journal of Professional Nursing*, 31(2), 124–132.

<https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2014.08.004>

Dreier, A., Thyrian, J. R., Eichler, T., & Hoffmann, W. (2016). Qualifications for nurses for the care of patients with dementia and support to their caregivers: A pilot evaluation of the

dementia care management curriculum. *Nurse Education Today*, 36, 310–317.
<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.07.024>

Gamble, A. S. (2017). Simulation in undergraduate paediatric nursing curriculum: Evaluation of a complex ‘ward for a day’ education program. *Nurse Education in Practice*, 23, 40–47.
<https://doi.org/10.1016/j.nepr.2017.02.001>

Ghaffari, F., Dehghan-Nayeri, N., Navabi, N., & Seylani, K. (2016). Evaluation of the Master’s curriculum for elderly nursing: A qualitative study. *Clinical Interventions in Aging*, 11, 1333–1342. <https://doi.org/10.2147/CIA.S109004>

Giddens, J. F., & Morton, N. (2010). Report Card : An Evaluation of a Concept-Based Curriculum. *Nursing Education Perspectives*, 31(6), 372–377.

Goode, D., Black, P., & Lynch, J. (2019). Person-centred end-of-life curriculum design in adult pre-registration undergraduate nurse education: A three-year longitudinal evaluation study. *Nurse Education Today*, 82, 8–14. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.07.009>

Gülpınar, M. . (2008). Program değerlendirme yaklaşım ve yöntemleri. In T. (yayına hazırlayan) Dağlı (Ed.), *TTB – UDEK Ulusal Yeterlik Kurulu III. Çalıştayı Tıpta Uzmanlık Eğitiminde Program Geliştirme ve Ölçme-Değerlendirme Çalıştay Kitabı* (pp. 92–102). İstanbul Türk Tabipleri Birliği Yayınları.

Jerlock, M., Falk, K., & Severinsson, E. (2003). Academic nursing education guidelines: Tool for bridging the gap between theory, research and practice. *Nursing and Health Sciences*, 5(3), 219–228. <https://doi.org/10.1046/j.1442-2018.2003.00156.x>

Kumm, S., & Laverentz, D. M. (2017). Concept-Based Curriculum Evaluation: 5-Year Process. *Teaching and Learning in Nursing*, 12(4), 242–245.
<https://doi.org/10.1016/j.teln.2017.06.004>

Kürüm Yapıcıoğlu, D., Atik Kara, D., & Sever, D. (2016). Türkiye’de Program Değerlendirme Çalışmalarında Eğilimler ve Sorunlar: Alan Uzmanlarının Gözüyle. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 6(12), 91–113.

Lippe, M., & Carter, P. (2018). Using the CIPP Model to Assess Nursing Education Program Quality and Merit. *Teaching and Learning in Nursing*, 13(1), 9–13.
<https://doi.org/10.1016/j.teln.2017.09.008>

Lippe, M., Volker, D., Jones, T., & Carter, P. (2017). Evaluating end-of-life care education within nursing programs. *Journal of Hospice and Palliative Nursing*, 19(3), 266–274.
<https://doi.org/10.1097/NJH.0000000000000341>

Loriz, L., & Foster, P. (2001). Focus Groups: Powerful Adjuncts for Program Evaluation. *Nursing Forum*, 36(3), 31–36. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6198.2001.tb00247.x>

- Mansour, M., Skull, A., & Parker, M. (2015). Evaluation of World Health Organization Multi-Professional Patient Safety Curriculum Topics in Nursing Education: Pre-test, post-test, none-experimental study. *Journal of Professional Nursing*, 31(5), 432–439. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2015.03.002>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & Prisma Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *Journal of Clinical Epidemiology*, 62(10), 1006-1012.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye’de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126–149.
- Şahin, H. (2016). Tıp eğitiminde program geliştirme. In İ. Sayek (Ed.), *Tıp Eğiticisi El Kitabı* (pp. 57–72). Güneş Tıp Kitabevleri.
- Şeker, H. (2014). Program Değerlendirme. In H. Şeker (Ed.), *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar* (3.Baskı, pp. 183–218). Anı Yayıncılık.
- Shen, L., Yang, J., Jin, X., Hou, L., Shang, S., & Zhang, Y. (2019). Evaluating the quality of simulation teaching in Fundamental Nursing Curriculum: AHP-Fuzzy comprehensive evaluation. *Nurse Education Today*, 77, 77–82. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.03.012>
- Shen, L., Zeng, H., Jin, X., Yang, J., Shang, S., & Zhang, Y. (2018). An Innovative Evaluation in Fundamental Nursing Curriculum for Novice Nursing Students: An Observational Research. *Journal of Professional Nursing*, 34(5), 412–416. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2018.05.002>
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2015). *Örnekleriyle eğitimde program değerlendirme*. Anı Yayıncılık.
- Staples, S. (2019). Using corpus-based discourse analysis for curriculum development: Creating and evaluating a pronunciation course for internationally educated nurses. *English for Specific Purposes*, 53, 13–29. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2018.08.005>
- Stufflebeam, D. L. (2000). The CIPP model for evaluation. In D. L. Stufflebeam, G. F. Madaus, & T. Kellaghan (Eds.), *Evaluations Models viewpoints on educational and human services evaluation* (2nd ed., pp. 279–317). Kluwer Academic Publishers.
- Suhayda, R., & Miller, J. M. (2006). Optimizing evaluation of nursing education programs. *Nurse Educator*, 31(5), 200–206. <https://doi.org/10.1097/00006223-200609000-00005>
- Uşun, S. (2016). *Eğitimde program değerlendirme süreçler-yaklaşımlar ve modeller* (2. Baskı). Anı Yayıncılık.